

HAR JESUS LÆST CICERO?

© Lars Rasmussen 2015

Denne artikel handler om to af oldtidens mest centrale skikkelser. Den romerske statsmand Marcus Tullius Cicero (106-43 f.v.t.) er så absolut den person fra oldtiden, som vi ved mest om. Vi kan kortlægge hans liv ganske nøje; ikke bare kender vi de nøjagtige datoer for hans fødsel og død, vi kan også datere og stedfæste flere begivenheder præcist; vi kender hans familieforhold og karriere, vi kender hans meninger om stort set alt, og vi ved, hvordan han så ud. Store dele af hans skrifter og taler er overleveret intakt. Vor viden om Jesus er derimod skuffende fragmentarisk, og mange af de oplysninger, vi har, er i indbyrdes modstrid eller af legendeagtig og tvivlsom karakter. Vi ved hverken, hvornår manden blev født, eller hvilket år han døde, og vi ved intet om, hvordan han så ud. Han har ikke efterladt sig noget skriftligt, og hans gerninger og udtalelser er kun bevaret i begrænset omfang og er nedskrevet af folk, som ikke havde objektiv historieskrivning som hovedformål. Til gengæld er Jesus sidenhen så absolut blevet den person fra oldtiden, som der er skrevet mest om.

Ingen kan synes mere forskellige end de to, men de kom dog til at dele skæbne, idet begge på grufuld vis måtte lade livet for deres synspunkter. Cicero var halvtreds, da han blev halshugget, Jesus formodentlig kun i trediveerne, da han blev korsfæstet. Begge så sig selv som frelsere - Jesus af det jødiske folk, Cicero, i forbindelse med Catilina-affæren, af den romerske stat. Og hvor forskellige de end var, så kunne de dog finde på at beskrive sig selv i påfaldende beslægtede termer. "Jeg er sagtmodig og ydmyg af hjertet", sagde Jesus om sig selv¹ - let parodisk, hans veldokumenterede hidsighedsanfald taget i betragtning - og fra Cicero lød det: "Da I jo er kendt med min afdæmpede facon og min tilbageholdenhed både som menneske og taler ..." ² Dette sagt af to mennesker, der ubestrideligt tænkte højt om sig selv.

Jesus har ikke haft nogen grund til at sympatisere med statsmanden Cicero. Romerne havde besat Israel år 63 f.v.t., altså i Ciceros levetid. Cicero stod som romervældets chefideolog. Han satte kun hensynet til guderne højere end hensynet til republikken, og gentagne gange lovpriste han Roms ødelæggende fremfærd overfor ethvert fremmed land, der ikke accepterede rollen som romersk lydstat. Oprør skulle slås ned med hård hånd, og det øjeblik, en fremmed nation ikke udviste lydighed, anbefalede Cicero en ødelæggelse ganske af den art, der senere skulle komme over Jerusalem. Et sted³ beskriver han den tilfredshed, hærchefen Scipio Africanus den Yngre måtte have følt ved at lægge Karthago i grus, som det højeste udtryk for menneskelig lykke. At forvente, at Jesus skulle sympatisere med Cicero, er som som at forlange, at en moderne jøde skulle sympatisere med nazismens ideologer. Det hjælper ikke meget, at Cicero i sin forsvarstale for Gaius Rabirius⁴ omtaler skikken med korsfæstelse som en skam for det romerske rige.

Jesus havde dog ikke politisk oprør på programmet. Hans mission var af religiøs art, og den var rettet mod jøderne. Han så sig som den ventede Messias, men han havde ikke tænkt sig at opfylde den del af deres forventning, der gik ud på, at Messias skulle jage den romerske besættelsesmagt bort og etablere en suveræn jødisk sakralstat. Jesu rige var ikke af denne verden, hævdede han, og alt tyder på, at for ham kunne denne verden, Rom såvel som Jerusalem, få lov at ramle. At hans

dyrkelse skulle ende som romersk statsreligion er et paradoks, der ville have overrasket ham og Cicero lige meget.

Socialt stod de to så langt fra hinanden som muligt. Cicero var aristokrat. Han var rundet af ridderstanden og støttede til enhver tid det romerske samfunds klasseinddeling. At tage slavernes og de fattiges parti anså han for undergravende. Cicero ville have set på Jesus som en jødisk plebejer - en menneskekategori, han ikke på nogen måde ville beskæftige sig med. Når han i et enkelt tilfælde⁵ omtaler en romersk taler af plebejisk afstamning, fremhæver han, at det er ham imod overhovedet at nævne en person med en sådan baggrund, og at han kun gør det, fordi det giver ham anledning til at fremkomme med et advarende eksempel. Så skarpt så han på de lavere lag.

I værket *De officiis - Om pligter*⁶ - foretager Cicero en rangering af de romerske stænder, hvor håndværkerstanden havner næstnederst (idet vi dog andetsteds i hans forfatterskab, nemlig i skriftet *De re publica - Om staten*⁷ - får at vide, at tømrere i Rom rangeredes højere end andre håndværkere). I den allernederste gruppe finder vi fiskerne. Jesus var netop håndværker - formodentlig tømrer, men dog måske murer - og mindst fire af hans tolv nærtstående apostle var fiskere. Ciceros sortering af samfundslagene ville ikke have fået Jesus til at betragte den romerske statsmand med mildere øjne.

Filosofisk set havde de to heller ikke noget til fælles. Ciceros mål for menneskelivet var dennesidig lykke. Det enkelte menneskes nydelse skulle kun modereres af hensynet til fællesskabet. Jesus forkyndte tværtimod en kommende, hinsidig lykke, og fremstillede fattigdom og lidelse som den eneste vej til en andel deri. Cicero ville have betragtet Jesu saligprisninger af de fattige i ånden, de sørgende, hungrende og forfulgte som gal mands tale. For ham var det en form for sjælelig sygdom ikke at tilslutte sig de fælles lykkebegreber. Omend han i sin forsvarstale for Sulla⁸ bedyrer sin personlige foragt for guld og sølv, ville han udlægge Jesu afvisning af alt, hvad der var centralt i det romerske lykkebegreb: stand, rigdom, embede og fast ejendom - som udslag af selvhad.

Cicero foretager i skriftet *De finibus bonorum et malorum - Om de højeste mål for godt og ondt*⁹ - en analyse af selvhad, hvor han tolker denne følelse som noget tilsyneladende, der i virkeligheden er et produkt af selvkærlighed - hvilket han måske ville se bekræftet i de kraftige udtryk for selvhævdelse, Jesus her og der lægger for dagen.

Endog selvmordet - selvhadets yderste konsekvens - så han som udslag af selvkærlighed. Jesus styrede med stor voldsomhed mod ulykken, og havde Cicero haft mulighed for at iagttage den måde, hvorpå Jesus i tale og gerning lagde op til sin egen henrettelse, ville han have fundet rigeligt grundlag for at udlægge mandens dødsdrift som camoufleret selvkærlighed, et forfængeligt ønske, ja ligefrem et forfængeligt *krav* om martyrium. Jesu endeligt ville Cicero formodentlig fortolke som "selvmord for bøddelhånd". Hvis han da overhovedet ville have nedværdiget sig til at ofre det nogen opmærksomhed.

Gensidig respekt kunne de to umuligt have næret.

Har de da overhovedet noget berøringspunkt? Ja. Begge var talere. Cicero var den romerske republiks største taler. Ikke bare er en stor part af såvel hans politiske taler som hans retstaler overleveret til nutiden, han skrev også fem teoretiske skrifter om talekunsten, hvoraf de fire er bevaret i deres helhed indtil vore dage. Ydermere optræder der rundt om i hans filosofiske skrifter spredte betragtninger om talekunsten. Hvad Jesus angår, så afslører Matthæusevangeliet ham som en formidabel retoriker, og Bjergprædikenen henstår, små 2000 år efter at være holdt, ubestrideligt som verdens mest berømte tale. Til gengæld synes de taler, der gengives i Johannesevangeliet, påfaldende vævende og rodede, hvilket måske snarest skyldes en mindre kvalificeret referent.

Jesu virke var for en stor dels vedkommende verbalt. Johannesevangeliet kalder ham direkte for Ordet og omtaler ham som Guds tolk. Var Jesus mon en født taler, ja, en i ordets sande betydning gudsbenådet retoriker, som den almindelige kristne opfattelse vel er, eller havde han rent faktisk forberedt sig på denne del af sin virksomhed ved i et eller andet omfang at have studeret retorik?

En stor del af romerrigets befolkning var analfabeter, og det samme gjaldt i Israel og Judæa. Om Jesus fremgår det dog klart, at han i hvert fald var i stand til at læse hebraisk. Lukas beretter nemlig¹⁰, at Jesus i synagogen i Nazareth læste op af det, vi i dag kalder Det gamle Testamente. I hvilket omfang han kunne læse og tale græsk og latin, ved vi simpelthen ikke. Der er en tendens blandt de kristne til, vist mest af romantiske og sentimentale årsager, at fremhæve Jesu ydmyge herkomst, men det forhold, at han og hans mor og muligvis hans brødre var inviteret med til et fint bryllup i Kana, viser, at familien har været nok så højt på strå, ligesom det forhold, at Maria under brylluppet tillader sig at udstede befalinger til husets tjenestefolk vidner om, at familien ikke kom nede fra skidtet. Som allerede sagt rangerede tømrere højest blandt håndværkere i romerriget; en status, der også må have gjort sig gældende i de besatte områder. Man kan vel også hævde, at Jesu omstrebende livsførelse afslører, at familien har haft et økonomisk overskud stort nok til, at sønnen kunne undværes ved den hjemlige høvlebænk. Der kan udmærket have været råd til at bekoste hans eventuelle uddannelse, hvilken form den så end kan have haft.

Ifølge Cicero eksisterede den fødte taler ikke. "... idet veltalenhed efter min opfattelse har en viden og kunnen til forudsætning, som kun højtuddannede mennesker besidder ..." ¹¹ hedder det i hans skrift *De oratore* - Om taleren. Cicero stillede fire krav til unge aspiranter udi talerkunsten. De skulle for det første besidde et vist medfødt talent, de skulle desuden udvise begejstring, og de skulle være belæste. Kravet om belæsthed betød ikke blot, at den vordende taler skulle studere de klassiske taler, der var bevaret i nedskrevet form, men at han skulle sikre sig så bred en referenceramme som muligt. Det fjerde krav var, at aspiranten skulle finde sig en lærer i retorik og imitere dennes stil, indtil han havde udviklet sin egen.

Hvad de første krav angår, så må vi formode, at Jesus var i besiddelse af et medfødt taletalent, idet hans første offentlige optræden var som tolvårig i templet i Jerusalem. Ildhu havde han, og belæst var han, omend i en anden forstand, end Cicero umiddelbart mente, idet han havde læst den samling skrifter, vi i dag kalder Det gamle Testamente. Men kan vi påvise, at han i sine taler gjorde

brug af skriftlige forbilleder? Og kan vi yderligere påvise, at han indledte sin retoriske karriere med at imitere en af sine samtidige?

Hos Matthæus og Lukas optræder en passage, hvor Jesus forbander nogle småbyer i Galilæa: "Da begyndte Jesus at revse de byer, hvor de fleste af hans mægtige gerninger var sket, fordi de ikke havde omvendt sig: "Ve dig, Korazin! Ve dig, Betsajda! For hvis de mægtige gerninger, der er sket i jer, var sket i Tyrus og Sidon, havde de for længst omvendt sig i sæk og aske. Derfor siger jeg jer: Det skal gå Tyrus og Sidon tåleligere på dommens dag end jer. Og du, Kapernaum, skal du ophøjes til himlen? I dødsriget skal du styrtes ned! For hvis de mægtige gerninger, der er sket i dig, var sket i Sodoma, havde den stået den dag i dag. Derfor siger jeg jer: Det skal gå Sodomas land tåleligere på dommens dag end dig."¹²

Det kan virke ganske komisk, at Jesus i den grad rykker ud med det store skyts overfor disse uskyldige småbyer. Det svarer nærmest til, at en dansk vækkelsesprædikant nedkalder helvedes forbandelser over Brønderslev og Vrå, fordi der ikke er mødt tilhørere nok op til hans optræden i forsamlingshusene. Talen indeholder andre svagheder. Jesus krævede jo ikke, at nogen skulle "omvende sig i sæk og aske", så hvorfor inddrage dette udtryk, der slet ikke hører hjemme i hans forkyndelse - det hører hjemme i asketernes forkyndelse, og Jesus krævede ikke askese. Desuden blander han ganske amatøragtigt dennesidig og hinsidig dom sammen. Kapernaum står til den yderste straf på den kommende dommens dag, mens Sodomas dom jo var dennesidig og allerede havde fundet sted - dog lægger Jesus op til endnu en dom for Sodomas land. Der er ingen sammenhæng i dette. Der levnes imidlertid ingen tvivl om, hvor Jesus har hentet inspiration til denne passage: han imiterer Det gamle Testaments profeter. Passagen er et klart ekko af de fordømmelser, man finder i Bibelens profetiske bøger. At netop byerne Tyrus og Sidon inddrages, afslører, at han har læst Jeremias bog, kapitel 8. Dette er simpelt hen den unge Jesus, der øver sig som prædikant. Han skal siden få lejlighed til at prøve kræfter med større modstandere og slippe bedre fra det.

Jesus benyttede således åbenlyst skriftlige forbilleder for sine taler, men kan vi også påvise, at han imiterede en samtidig, stadig levende persons retorik? Ja. Fra Bibelen har vi netop kendskab til en samtidig retoriker, der udviste en del ligheder med de gammeltestamentlige profeter. Han hed Johannes Døberer - og ham opsøgte Jesus. Bibelen afslører med stor tydelighed slægtskabet mellem de to retorikere.

Hos Matthæus hører vi nemlig Jesus sige: "Tag et træ: Enten er det godt, og så er dets frugt også god, eller det er dårligt, og så er dets frugt også dårlig. For et træ kendes på frugten. Øgleyngel, hvordan skulle I, som er onde, kunne sige noget godt? For hvad hjertet er fuldt af, løber munden over med. Et godt menneske tager gode ting frem af sit gode forråd, og et ondt menneske tager onde ting frem af sit onde forråd. Men jeg siger jer: På dommens dag skal mennesker aflægge regnskab for ethvert tomt ord, de har talt. På dine ord skal du frikendes, og på dine ord skal du fordømmes."¹³

Dette er påfaldende beslægtet med en passage, som Matthæus tidligere har lagt Johannes Døberen i munden: "Øgleyngel, hvem har bildt jer ind, at I kan flygte fra den kommende vrede? Så bær da den frugt, som omvendelsen kræver, og tro ikke, at I kan sige ved jer selv: Vi har Abraham til fader. For jeg siger jer: Gud kan opvække børn til Abraham af stenene dér. Øksen ligger allerede ved træernes rod, og hvert træ, som ikke bærer god frugt, hugges om og kastes i ilden."¹⁴

Tonen er ens, og træmetaforen og det grove udtryk øgleyngel bruges i begge tilfælde i forbindelse med truslen om en forestående barsk domfældelse. De to passager tillader os at konkludere, at Jesus har kopieret dele af sin retorik fra Johannes Døberen. Om der direkte har bestået et lærer-elev forhold mellem de to, og Jesus således har opsøgt Johannes Døberen ikke blot for at blive døbt, men med tanke på at lære prædikekunst af ham, er umuligt at afgøre. Vi kan heller ikke sige, i hvor stort omfang, Jesus senere i sin korte karriere har formået at frigøre sig fra sit forbillede, idet Bibelen kun byder på få eksempler på Døberens retorik, og ingen af Døberkultens egne dokumenter er bevaret - uanset af denne kult bestod i henvend trehundrede år og må have besiddet skriftligt materiale af et vist omfang. Det synes dog ikke blot at være i henseende til tordentale, at Jesus har ladet sig inspirere af Johannes; en passage, som Lukas tillægger Johannes Døberen: "Den, der har to kjortler, skal dele med den, der ingen har, og den, der har mad, skal gøre ligeså"¹⁵, kunne jo lige så godt være taget ud af Bjergprædikenen, og det vil ikke undre mig, om en del kristne lever i den opfattelse, at de pågældende ord stammer fra Jesus.

Jesus opfylder altså på sin egen måde til fulde de krav til den vordende taler, som Cicero opstiller: han har et medfødt talent, han brænder af ildhu, han er i en vis forstand belæst, og han lægger ud med at imitere andres retorik, som han dels kender indirekte fra læsning, dels direkte fra mundtlig kilde. At han således pænt opfylder Ciceros krav viser imidlertid ikke, at han har været bekendt med dem. Lad os nu vende os mod artiklens egentlige emne: Har Jesus læst Cicero?

Ciceros politisk-filosofiske skrifter kan ikke have interesseret ham, alene på grund af de forskelle i de to udgangspunkt, jeg allerede har opremset. Hvor meget Jesus end talte om at give kejseren, hvad kejserens er, og hvor påfaldende fraværet af angreb fra hans side på romervældet kan synes, så må han have anset Cicero som politiker som en fjende. Det er da heller ikke i Ciceros filosofiske skrifter eller hans politiske og juridiske taler, man kan påvise lighedspunkter med udtalelser af Jesus. Det er i hans skrifter om retorik.

Overensstemmelser kan være tilfældige, og er det ofte. Når Cicero i sit skrift Om taleren skriver "Du kan regne med at høste, som du sår!"¹⁶, og Paulus i Galaterbrevet skriver "Hvad et menneske sår, skal det også høste"¹⁷, giver det ikke grundlag for at konkludere, at Paulus har læst Cicero. Det er en udtalelse af generel art, som enhver kan fremkomme med, og de to bruger den i vidt forskellig betydning - Cicero således i et forsøg på at gøre nar. Det henhører under tilfældigheder, ligesom man må nøjes med at betragte det som en pudsighed, at beløbet tredive sølvpenge optræder både i Om taleren¹⁸ og i Matthæusevangeliet¹⁹.

Det var imidlertid den omtalte lighed mellem formuleringer fundet hos Cicero og Paulus, der satte mig i gang med at undersøge, om det var muligt at påvise en tråd fra Ciceros skrifter til Jesu taler og lignelser. Undersøgelsen viste, at Cicero i to af sine retoriske skrifter, nemlig Om taleren og Brutus, i enkelte tilfælde bruger billeder, som i beslægtet form dukker op hos Jesus. Der er intet i det følgende, som ikke kan bortforklares som tilfældigheder, men den mulighed kan ikke afvises, at Jesus rent faktisk i sine bestræbelser på at blive en kraftfuld taler har studeret Cicero - enten ved læsning eller gennem en os ukendt lærers mundtlige belæring.

Hvis Jesus har læst Ciceros Om taleren må disse ord fra bogens indledning, som Cicero tillægger venen Lucius Licinius Crassus, have gjort stort indtryk på ham:

"Er det ikke en forunderlig tanke, at dér står en enkelt mand frem af hele mængden af medmennesker og er den eneste, eller en af de ganske få, der magter at sætte det i værk, som alle har anlægget til fra naturens hånd? Gives der nogen større fryd for forstanden eller øret end at lytte til en tale, hvis fornemste pryde er kloge tanker og et stateligt sprog? Og hvilket stærkere og mere betagende udtryk for magt kan vel tænkes end det, at folkemassernes røre, dommernes betænkeligheder, ja senatets magtfulde beslutninger kan ændres af en enkelt mands ord? Hvad er vel mere kongeligt eller i højere grad en fribåren værdigt, hvad mere storsindet end at yde dem hjælp, som har hjælpen behov, genrejse dem, hvem skæbnen har ramt, skænke liv og frelse, værne mod fare og redde fra landflygtighed [...]?"²⁰

Det er ord, der må have fænget i den unge mands sind på et tidspunkt, hvor han måske allerede nærrede den forestilling, at han havde en højere mission og ligefrem var udpeget dertil af Gud.

Cicero henter sit billedsprog fra et væld af sfærer. Han sammenligner taleren og den kloge statsmand med billedhuggere, malere, arkitekter, læger, skuespillere, hærførere, søfolk og landbrugere, og han henter billeder fra naturen og dyreverdenen. I sammenligning er Jesu billedsprog begrænset. Hovedparten af billederne i hans lignelser er hentet fra landbruget og handelsverdenen.

Begge foretager en sammenligning af menneskelivet med fuglenes færden. Hør her først, hvordan Cicero bruger fuglenes frihed som eksempel: "Sagen er jo nemlig den, at ligesom vi ser fuglene bygge deres fint konstruerede reder af hensyn til forplantningen og deres egen bekvemmelighed, men derefter, når de har præsteret noget, for at rekreere sig oven på anstrengelserne, giver sig til at flyve omkring helt uden at bestille noget, således bliver vi, når vi er åndeligt udkørte af forretningerne på Forum og byens besværligheder i det hele taget, ivrige efter at slippe ud og længes efter at baske med vingerne befriet for arbejde og bekymringer."²¹

Det er ikke præcis det samme, Jesus udtrykker i sin berømte passage om himlens fugle, men det udelukker ikke, at Ciceros ord kan have inspireret ham til de kendte ord: "Se himlens fugle; de sår ikke og høster ikke og samler ikke i lade, og jeres himmelske fader giver dem føden."²²

Lignelsen om den fortabte søn er ikke ganske identisk med Ciceros fremstilling af en akavet arvesag, men rummer nogle fælleselementer og kan udmærket være inspireret af den. Cicero skriver: "Kan nogen sag f. eks. være mere principielt afgørende end den om soldaten, om hvis død der tilgik hjemmet en fejltagtig meddelelse fra hæren? I tillid til denne besked ændrede soldatens fader sit testamente og indsatte efter eget forgodtbefindende en anden som arving, hvorpå han kort efter døde. Sagen blev indbragt for Hundrede-mands-domstolen, da soldaten senere vendte hjem og gjorde sin ret gældende til fædrearven som en søn, der var gjort arveløs ved testamente."²³

Jesu lignelse om den fortabte søn, der mærkeligt nok kun gengives af Lukas, er for lang at citere i sin helhed, men enhver kender den jo. Sønnen blev regnet for død, ganske ligesom soldaten, men dukker alligevel levende op. Lignelsens slutord lyder: "... din bror her var død, men er blevet levende igen, han var fortabt, men er blevet fundet."²⁴

Det er svært at vide, hvad Jesus egentlig sigter til med sin kendte udtalelse: "Sandelig siger jeg jer: Ingen profet er anerkendt i sin hjemby"²⁵ (Johannesevangeliet bruger ordet fædreland i stedet for hjemby), eftersom Jeremias for mig at se er den eneste af de store gammeltestamentlige profeter, som skulle have haft problemer med sin hjemby, og Nehemias den eneste af de små. Måske er det i virkeligheden en passage hos Cicero, der har foresvævet ham. I en omtale af Thukydid skriver denne nemlig: "... han skrev sit værk i en periode, da han var fjernet fra statens ledelse og faktisk forvist fra sit fædreland, noget der ofte ramte netop de betydeligste mænd i Athen."²⁶

Cicero skrev som sagt fem bøger om retorik. Hvor de foregående citater er hentet fra Om taleren, stammer den følgende, sidste passage fra bogen Brutus.

Skønt Cicero så dennesidig nydelse som det højeste gode, prædikede han mådehold i enhver henseende, og flere steder i hans skrifter optræder der udfald mod folk for drikfældighed. Selv nægtede han sig dog ikke et godt glas vin. Hør her hans betragtninger om glæden ved årgangsvin, der falder i en samtale med Marcus Iunius Brutus og Titus Pomponius Atticus, som blander sig med en enkelt replik. Passagen, der her citeres i Mogens Leisner-Jensens distraherende retskrivning, lyder:

"Det er ligesom hvis én elsker Falenervin, så skal den ikke være helt ung, han vil ikke have den af sidste årgang, men heller ikke så gammel, at han prøver at skaffe én fra Opimius' eller Anicius' consulater. 'Jamen det er da ellers de bedste årgange'. Javist, men en altfor gammel vin har ikke den eftertragtede bouquet, den er ikke mere drikkelig. Skulde den der har sans for de dele gå ud og øse direkte af den nygærede vin? Selvfølgelig ikke, han går efter vin af en viss alder. Jeg vil derfor stille det forslag at disse mennesker skal undgå den nye talestil der såatsige endnu er den bare most og står og syder i gæringskarret, og heller ikke følge Thukydids, den legendariske, overleverede af - for at blive i billedet - årgang Anicius. Selv Thukydid vilde, havde han levet senere, have været modnere og rundere i smagen."²⁷

Jesus foragtede jordisk gods, men nægtede sig ikke bordets glæder. Ved en lejlighed morer han sig endda med at citere andre for at kalde ham en frådser og dranker²⁸, og kendt er hans udtalelse om vinsækkene:

"Og ingen fylder ung vin på gamle lædersække; for så sprænger den unge vin sækkene, vinen løber ud, og sækkene ødelægges. Nej, ung vin skal fyldes på nye sække. Og ingen, som har drukket gammel vin, vil have en ung, for han siger: Den gamle er bedst."²⁹

Inspireret af Cicero? Måske, men langt fra nødvendigvis. Enhver kan give sig til at skrive om ny og gammel vin.

Andet har jeg så ikke på bordet i denne artikel. Ovenstående sammenligninger åbner for den tanke, som vist er ny, og jo ganske interessant, at Jesus, inden han trådte frem som taler, kan have forsøgt at sætte sig ind i talekunsten ved at studere tidens største kapacitet på det område, Cicero; en person, der ellers stod ham så fjernt. Men som sagt: der er intet af ovenstående, der ikke kan bortforklares som tilfældigheder.

Skulle de påviste paralleler endda være mere end tilfældigheder, og er der virkelig en forbindelse mellem retorikeren Cicero og prædikanten Jesus, er den sandsynligste forklaring næppe, at Jesus har læst de to skrifter Om taleren og Brutus, men snarere at han er blevet bekendt med Ciceros billedsprog gennem en mundtlig kilde, altså en os ukendt talelærer (næppe Johannes Døberen, som kun har været hans retoriske forbillede), der har refereret dele af bøgerne for ham. Begge skrifter er nemlig fortrinsvis redegørelser for den græsk-latinske retoriks historie og består i vidt omfang af, hvad man lidt uvenligt kunne kalde navneopråb. Det er ikke der, en ung, praktisk sindet mand skal begynde, hvis han vil vil gøre hurtige forberedelser til at træde frem som prædikant.

Det hele kommer at henstå som endnu et bidrag til den i forvejen ganske lange liste over spørgsmål vedrørende Jesus, som vi aldrig får svar på.

* * * * *

LITTERATUR

Bibelen. Autoriseret dansk oversættelse. Det danske Bibelselskab 1992.

Cicero: Filosofiske skrifter. Ved Franz Blatt, Thure Hastrup og Per Krarup. Fem bind. G.E.C. Gads Forlag 1969-72.

-- : De philippiske taler. Oversat af Sven Helles. To bind. Museum Tusculanums Forlag 1999.

-- : Pro Sulla. With an English translation by Louis E. Lord. In: Cicero in Twenty-Eight Volumes, vol. X. Revised edition. Reprint. London, William Heinemann, and Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1967. (Loeb Classical Library).

-- : Retoriske Skrifter. Ved Thure Hastrup og Mogens Leisner-Jensen. Anden udgave. Tre bind i to dele. Syddansk Universitetsforlag 2003.

NOTER

1. Markusevangeliet, 11:29.
2. Anden philippiske tale, 10. De philippiske taler, bind I, s. 83.
3. De finibus, V. Filosofiske skrifter, bind II, s. 611.5
4. Pro Rabirio, 16.
5. Brutus 4. Retoriske skrifter, bind II, s. 73.
6. De officiis, I. Filosofiske skrifter, bind V, s. 141.
7. De re publica, II. Filosofiske skrifter, bind I, s. 201.
8. Pro Sulla, VIII,25.
9. De finibus bonorum et malorum, V. Filosofiske skrifter, bind II, s. 569ff.
10. Lukasevangeliet, 4:16-21.
11. Om taleren, 2. Retoriske skrifter, bind I, s. 111.
12. Matthæusevangeliet, 11:20-24.
13. Matthæusevangeliet, 12:33-37.
14. Matthæusevangeliet, 3:7-10.
15. Lukasevangeliet, 3:11.
16. Om taleren, 65. Retoriske skrifter, bind I, s. 461.
17. Galaterbrevet, 6:7.
18. Om taleren, 64. Retoriske skrifter, bind I, s. 459.
19. Matthæusevangeliet, 26:15.
20. Om taleren, 8. Retoriske skrifter, bind I, s. 127.
21. Om taleren, 5. Retoriske skrifter, bind I, s. 301.
22. Matthæusevangeliet, 6:26, med parallelsted Lukasevangeliet 12:24.
23. Om taleren, 38. Retoriske skrifter, bind I, s. 207.
24. Lukas, 15:11-32.
25. Citeret efter Lukasevangeliet, 4:24, med parallelsteder Matthæusevangeliet 13:57, Markusevangeliet 6:4 og Johannesevangeliet 4:44.
26. Om taleren, 13. Retoriske skrifter, bind I, s. 321.
27. Brutus, 83. Retoriske skrifter, bind II, s. 221.
28. Matthæusevangeliet 11:19 og Lukasevangeliet 7:34.
29. Lukasevangeliet 5:37-39.